Κ. Α. Ψάχος περὶ Εὐστρατίου Παπαδοπούλου

Πολυτονικὴ μεταγραφὴ τοῦ σωζομένου ἀποσπάσματος

Ἀλλ’ ἐκτὸς τῶν ψαλτῶν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ὑπῆρχον ἀνὰ τοὺς μεγαλυτέρους συνοικιακοὺς ναούς, ἱεροψάλται μεγάλης δόξης, οἵτινες, γνωρίζοντες τελείως τὴν μουσικὴν καὶ ὄντως μελωδοὶ καὶ ἐκτελεσταὶ θαυμάσιοι, διεμόρφωσαν ἕκαστος καὶ ἕνα ἰδιαίτερον τρόπον ἀπαγγελίας καὶ ἀποδόσεως ἐλευθεριωτέρας καὶ κοσμιωτέρας. Καὶ οἱ διάφοροι πρωτεύοντες ναοὶ τοῦ Πέραν, τοῦ Γαλατᾶ, τῆς Πόλεως καὶ τοῦ Καταστένου ἐφιλοδόξουν νὰ προσλαμβάνωσιν ὡς ἱεροψάλτας τοὺς μᾶλλον περιφημισμένους, προσφέροντες εἰς αὐτοὺς μισθοὺς ὑπερόγκους.

Ἀληθῶς δὲ τινες ἐκ τούτων ἦσαν ἄξιοι τῆς φήμης καὶ τοῦ ὀνόματός των. Μεθ’ ὅλην ὅμως τὴν ἐπικράτησιν προσωπικοῦ τρόπου ἀπαγγελίας καὶ ἀποδόσεως τῆς μουσικῆς κατὰ τὸ ὕφος τοῦ Α ἢ τοῦ Β, εἷς καὶ μόνος διετήρησε τὸ ἀρχαῖον πατριαρχικὸν ὕφος. Ὁ πρωτοψάλτης τοῦ ἐν τῷ Πέραν ναοῦ τῶν Εἰσοδίων ἀείμνηστος Εὐστράτιος Παπαδόπουλος, τὸν ὁποῖον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴδομεν δεύτερον δομέστικον τῶν Πατριαρχείων ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ πρωτοψάλτου.

Ὁ Εὐστράτιος, καίτοι μαθητὴς ἐν τῇ μουσικῇ Γεωργίου τοῦ Ραιδεστηνοῦ καὶ δομέστικος αὐτοῦ, ἐμιμήθη καὶ κυριολεκτικῶς κατέγραψε τὸ ὕφος τοῦ Πρωτοψάλτου Ἰωάννου συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον καὶ ἔψαλλεν ἀμιμήτως καὶ θαυμασίως διὰ τῆς ὡραίας καὶ μελωδικωτάτης φωνῆς του πᾶν μέλος ἐκκλησιαστικόν. Μέχρι τοσούτου δέ, ὥστε καὶ τὰ ἁπλούστερα καὶ γνωστότερα τῶν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν νὰ ἐκλαμβάνωνται ὡς ἴδιας του ἐμπνεύσεως συνθέσεις. Τόσον ἔκπαγλος καὶ ἄψογος ἦτο ὁ τρόπος τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Εὐστρατίου, ὥστε ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν προσείλκυε τὰ μέχρι λατρείας τιμῶντα καὶ ἀγαπῶντα αὐτὸν πλήθη τῆς Κων/πόλεως.

Ὅτι ὁ Εὐστράτιος ἦτο ὁ μόνος διασώσας καὶ διατηρήσας τὸ ἀληθὲς πατριαρχικὸν ὕφος, δὲν τὸ λέγω ἐγώ, ὁ μετ’ αὐτοῦ ἐπὶ πολὺ συνυμνήσας τὸ Θεῖον καὶ στενῶς μετ’ αὐτοῦ συνδεθεὶς καὶ συνεργασθείς. Τὸ ὡμολόγουν ἀρχαιότεροι, ἀκουσταὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Ἰωάννου τῶν Πρωτοψαλτῶν, ἀλλὰ καὶ σύγχρονοί του, ἐκτιμῶντες αὐτὸν ἰδιαιτέρως, ὅπως ὁ μακαρίτης Νηλεὺς Καμαράδος, ὁ βαθὺς τῆς θεωρίας τῆς μουσικῆς γνώστης καὶ διαπρεπέστατος ἱεροψάλτης.

Ἀλλ’ ἡ κυριωτέρα ὁμολογία, ὅτι ὁ Εὐστράτιος ἦτο ἄφθαστος μιμητὴς Ἰωάννου τοῦ Πρωτοψάλτου, εἶναι ἡ τοῦ διδασκάλου τοῦ Ραιδεστηνοῦ, ὅστις τὸν ἀπεκήρυξεν ἀπὸ μαθητήν του ὡς μὴ συμμορφωθέντα πρὸς τὸ ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου διαμορφωθὲν ὕφος.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη μαρτυρία ἐξόχως σοβαρὰ καὶ χαρακτηριστική. Ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ΄, χρηματίσας Πρωτοσύγκελλος τῶν Πατριαρχείων, καθ’ ἣν ἐποχὴν Πρωτοψάλτης ἦτο ὁ Ἰωάννης, ἦτο εἰπεῖν τις καὶ ἄλλος θαυμαστὴς τοῦ ἀρχαίου ὕφους.

Καθιερώσας νὰ χοροστατῇ ἐναλλὰξ εἰς τοὺς συνοικιακοὺς ναοὺς τὰς ἑορτὰς καθ' ἃς ἐπανηγύριζον οὗτοι, παραλάμβανε μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πατριαρχικοὺς ψάλτας. Λειτουργῶν ὅμως μεθ' ἁπάσης τῆς Συνόδου εἰς τὸν ἐν τῷ Πέραν ναὸν τῶν Εἰσοδίων ἐπὶ τῇ ἑορτῇ του, οὐδέποτε παρελάμβανεν αὐτούς, τιμῶν οὕτω τὸν Εὐστράτιον ὡς μόνον — ἔλεγε μοι — μιμητὴν Ἰωάννου Πρωτοψάλτου καὶ κάτοχον τοῦ ἀκεραίου ἐκείνου πατριαρχικοῦ ὕφους.

Δυστυχῶς, ἐκλιπόντων τῶν ἀστέρων ἐκείνων τῆς ἡμετέρας μουσικῆς ἐκτελεστῶν, ἡ φαντασία σήμερον τῶν νεωτέρων ψαλτῶν ἐφεῦρε τόσα εἴδη καὶ συστήματα, ὥστε παλαίφατος Βυζαντινὴ μουσικὴ καταντήσῃ εἰς τὴν σημερινὴν ἀθλίαν, μὲ τὴν κεκτημένην ταχύτητα πρὸς πλήρη αὐτῆς ἐξουδένωσιν!

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

Ἄρχων Μουσικοδιδάσκαλος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Τὸ προσκομισθὲν ἀπόκομμα δὲν διασώζει τὴν ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου. Ἡ μεταγραφὴ ἀφορά τὸ τμῆμα ποὺ διαβάζεται στὴ φωτογραφία καὶ χρειάζεται τελικὴ ἀντιπαραβολὴ γιὰ τὶς δυσανάγνωστες λέξεις.